

Prioritizing Factors Affecting the Teaching of Social Skills to Fifth-Grade Primary School Students in Qaemshahr

Seyedeh Roghayeh Dadashi Seraji¹, Seyedeh Esmat Rasouli^{2*}

¹. PhD Student in Curriculum Planning, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran.

². Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran
Corresponding Author, erasouli@iau.ac.ir.

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received 15 June 2025

Received in revised from 12
November 2025

Accepted 8 December 2025

Published online 23 August 2026

Keywords:

Social Skills, Fifth-Grade Students,
Factor Prioritization, School
Management, Qaemshahr.

Extended Abstract

Introduction: Teaching social skills—such as effective communication, problem-solving, and conflict management—is a critical necessity in primary education to prevent future social and psychological impairments. Given the complexity of behavioral development during these formative years, identifying the factors that either facilitate or hinder the acquisition of these skills is essential for educational policymakers. This study aims to identify and prioritize the factors influencing the teaching of social skills among fifth-grade students in Qaemshahr.

Methods and Data: This applied research utilized a descriptive-survey method. The statistical population consisted of fifth-grade students in Qaemshahr during the 2022-2023 academic year. Data were collected using a researcher-developed questionnaire with high reliability (Cronbach's alpha = 0.84). The collected data were analyzed using SPSS (version 22) through descriptive statistics and inferential tests, including T-tests and ANOVA, to determine priorities and gender-based differences.

Findings: The results indicated that all investigated factors—namely: school principal leadership, family culture, teaching methods, prevailing societal culture, and teacher leadership style—play a significant role in teaching social skills. A notable finding of this research is the divergence in priorities based on gender:

- Female Students: Identified “Prevailing Societal Culture” as the most critical factor in acquiring social skills.
- Male Students: Prioritized “School Principal Leadership Style” as the most significant factor.

Discussion and Conclusion: The study demonstrates that teaching social skills is not a unilateral process but requires the simultaneous cooperation of schools (principals and teachers), families, and the community. Given the gender-based differences in perceiving these factors, it is recommended that educational and skill-building programs be designed with a differentiated approach tailored to the specific needs and perceptions of male and female students. Furthermore, strengthening societal culture and enhancing the leadership styles of school administrators are essential steps for successful implementation.

اولویت بندی عوامل موثر در آموزش مهارت های اجتماعی به دانش آموزان پایه پنجم ابتدایی شهرستان قائم شهرسیده رقیه داداشی سراجی^۱، سیده عصمت رسولی^۲

دریافت: ۱۴۰۴/۳/۲۵ پذیرش: ۱۴۰۴/۹/۱۷

چکیده

هدف این پژوهش بررسی و اولویت بندی عوامل موثر در آموزش مهارت های اجتماعی به دانش آموزان می باشد. روش پژوهش حاضر بصورت پیمایشی است و جامعه آماری از تعداد ۱۴۲۵ دانش آموز پایه پنجم شهرستان قائم شهر در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ می باشد که با روش تصادفی طبقه ای ۱۹۳ نفر (۱۴۳ نفر پسر و ۱۵۰ دختر) به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات با پرسشنامه بوده و پایایی آن نیز با استفاده از آلفای کرونباخ مورد بررسی قرار گرفته است که مقدار آن برای کل پرسشنامه برابر با ۰.۸۴ می باشد. داده ها با استفاده از آزمون T و تحلیل واریانس با نرم افزار SPSS-22 تجزیه و تحلیل شده است. عوامل مهم که مورد بررسی قرار گرفته است شامل رهبری مدیر مدرسه، فرهنگ خانواده، شیوه تدریس، فرهنگ موجود در جامعه، شیوه رهبری معلم می باشد. نتایج نشان داد که در تمامی ابعاد پرسشنامه، میانگین نمرات آزمودنی های پژوهش بیشتر از میانگین جامعه بود و عوامل در نظر گرفته شده در آموزش دانش آموزان موثر بوده اند. همچنین تحلیل پرسشنامه ها بیان می کند که دانش آموزان دختر عامل فرهنگ موجود در جامعه و دانش آموزان پسر شیوه رهبری مدیر در مدرسه را بعنوان مهم ترین اولویت های خود از طریق انتخاب کرده اند.

کلید واژه ها: مهارت های اجتماعی، دانش آموزان پایه پنجم، اولویت بندی عوامل، مدیریت مدرسه، قائم شهر.

۱. دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران.

۲. استادیار گروه علوم تربیتی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران، نویسنده مسئول، erasouli@iau.ac.ir

مقدمه

آموزش مهارت های اجتماعی یکی از ارکان مهم در فرایند تربیت و رشد دانش آموزان است که تأثیرات گسترده ای بر سلامت روانی، اجتماعی و تحصیلی آنان دارد. این مهارت ها شامل توانایی های ارتباطی، همدلی، اعتماد به نفس، حل مسئله، تصمیم گیری، و مدیریت تعارض است که به دانش آموزان کمک می کند تا در تعاملات اجتماعی خود با دیگران موفق عمل کنند. به ویژه در دوره ابتدایی، تقویت مهارت های اجتماعی می تواند به شکل گیری روابط سالم و مثبت در میان همسالان، بهبود کارکرد گروهی و افزایش اعتماد به نفس کمک کند.

مهارت های اجتماعی یکی از اجزای اصلی مهارت های زندگی به شمار می روند. برخورداری از این مهارت ها می تواند نقش مؤثری در پیشرفت فردی داشته باشد. مهارت های اجتماعی به رفتارهای آموخته شده ای گفته می شود که از نظر اجتماعی پذیرفته شده هستند و امکان برقراری ارتباط مؤثر با دیگران را فراهم می کنند. این مهارت ها کیفیت زندگی افراد را بهبود می بخشند و در دستیابی به اهداف شخصی و اجتماعی یاری می رسانند. رفتارهای اجتماعی شامل رفتارهای بین فردی مانند مصالحه، درخواست کمک از دیگران، معرفی خود، احترام به دیگران، شناخت افراد و ایجاد دوستی می شوند. همچنین، رفتارهایی که به رضایت دیگران منجر می شوند، نظیر اجازه خواستن، مشارکت، تشکر کردن، آگاهی هیجانی و تعامل عاطفی را در بر می گیرند. در نهایت، رفتارهای مرتبط با کنترل فردی شامل مهارت های حل مسئله، مواجهه با مشکلات، تصمیم گیری و پذیرش مسئولیت هستند.

بسیاری از کودکان موفق به کسب مهارت های اجتماعی مناسب نمی شوند و این امر می تواند به بروز مشکلات روان شناختی در آن ها منجر شود. از جمله این مشکلات می توان به دشواری در برقراری ارتباط مؤثر با همسالان، عملکرد ضعیف تحصیلی، عدم مشارکت در فعالیت های فوق برنامه، انزوا، طرد شدن توسط همسالان، اضطراب، افسردگی و عصبانیت در دوران کودکی و بزرگسالی اشاره کرد. پیامدهای ناشی از سطوح پایین مهارت های اجتماعی می توانند بر سلامت رفتاری و اجتماعی افراد در دوران بزرگسالی تأثیر منفی بگذارند. (انصاری، ۱۴۰۰)

مهارت های اجتماعی به عنوان ابزاری برای بهبود تعاملات اجتماعی دانش آموزان مطرح می شوند. آموزش این مهارت ها بر این اصل استوار است که مشکلات اجتماعی کودکان اغلب ناشی از ناآگاهی آن ها نسبت به رفتار مناسب در موقعیت های اجتماعی است. بنابراین، می توان کودکان را برای غلبه بر این مشکلات آموزش داد. از آنجا که کمبود مهارت های اجتماعی می تواند تأثیرات عمیقی بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان داشته باشد، بسیاری از صاحب نظران بر ضرورت گنجاندن آموزش مهارت های اجتماعی به عنوان بخشی از برنامه ریزی آموزشی مدارس تأکید می کنند. (خوب بخت، ۱۴۰۱)

با وجود تغییرات عمیق فرهنگی در شیوه های زندگی، بسیاری از دانش آموزان همچنان فاقد مهارت ها و توانایی های اساسی برای مواجهه با مسائل زندگی هستند. آموزش های سنتی و رایج در مدارس نتوانسته اند به طور مؤثر آن ها را در حل مشکلات زندگی یاری کنند. این کاستی باعث می شود که دانش آموزان در برابر چالش های روزمره و مقتضیات زندگی در حال و آینده آسیب پذیر باشند. علاوه بر این، نبود آگاهی کافی از مهارت های زندگی می تواند زمینه ساز بروز آسیب های اجتماعی گوناگون شود. از همین رو، بررسی و ارزیابی مهارت های زندگی دانش آموزان به عنوان آینده سازان جامعه امری ضروری است. با توجه به اینکه دانش آموزان همانند سایر افراد جامعه در معرض آسیب های ناشی از فقدان مهارت های زندگی قرار دارند، آموزش این مهارت ها در نظام آموزشی می تواند نقش کلیدی در ارتقای دانش، نگرش ها و ارزش های مثبت ایفا کند. چنین آموزش هایی نه تنها موجب شکل گیری رفتارهای مثبت در افراد می شود، بلکه می تواند از بروز مشکلات روانی و اجتماعی جلوگیری کرده و بهبود سلامت روانی جامعه را نیز به دنبال داشته باشد. (جباری ظهیر آبادی، ۱۴۰۰)

یادگیری مهارت های اجتماعی و توانایی های مقابله ای در برابر چالش های زندگی، به افزایش قابلیت های روانی-اجتماعی افراد منجر می شود و در نهایت زمینه ساز پیشرفت در زندگی خواهد بود. برای رویارویی مؤثر با شرایط دشوار زندگی، نیازمند مجموعه ای از توانایی ها هستیم که به آن ها توانایی های روانی-اجتماعی گفته می شود. این توانایی ها به افراد کمک می کنند تا در ارتباط با دیگران، جامعه، فرهنگ و محیط پیرامون خود، رفتاری توأم با رضایت و خرسندی داشته باشند و سلامت روانی و جسمی خود را حفظ کنند. برای موفقیت در روابط بین فردی، کسب مهارت های اجتماعی امری ضروری است. احساس مثبت نسبت به خود و رضایت از زندگی نیز اغلب نتیجه موفقیت در این روابط است. دلیل آسیب پذیری افراد در مواجهه با مشکلات زندگی و تعاملات اجتماعی، نبود توانایی های لازم در این زمینه است. بسیاری از مشکلات و تعارض های روانی-عاطفی نیز ریشه در عوامل روانی-اجتماعی دارند.

یکی از نگرانی های مهم عصر حاضر که مراکز آموزشی و مدارس را با تهدیدات جدی مواجه کرده و به چالشی اساسی برای متولیان و دست اندرکاران حوزه آموزش و تربیت تبدیل شده است، آسیب های اجتماعی هستند که دانش آموزان را در معرض خطرهای گوناگون قرار می دهند. در این زمینه باید به نقش دوگانه عوامل محافظت کننده و عوامل خطر اشاره کرد که همانند دو لبه ی یک تیغ، می توانند تأثیرات متفاوتی بر روند رشد و سلامت اجتماعی دانش آموزان داشته باشند. بدیهی است که نمی توان تمام عوامل خطر را به طور کامل حذف یا از بین

برد، اما می‌توان از طریق توانمندسازی مدارس در راستای ارائه مراقبت‌های لازم برای دانش‌آموزان، گام‌های مؤثری در جهت پیشگیری و مقابله آگاهانه با آسیب‌ها و چالش‌های پیش‌روی آنان برداشت (منشادی، ۲۰۲۴).^۱

در سال‌های اخیر، توجه به آموزش مهارت‌های اجتماعی در مدارس به عنوان یک ضرورت اساسی برای رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان، مورد تأکید قرار گرفته است. با این حال، عوامل مختلفی بر نحوه و کیفیت آموزش این مهارت‌ها تأثیرگذارند. این عوامل می‌توانند شامل ویژگی‌های فردی دانش‌آموزان، روش‌های تدریس معلمان، حمایت‌های خانواده، جو مدرسه و حتی سیاست‌های آموزشی موجود باشند. شناخت و اولویت‌بندی این عوامل می‌تواند به برنامه‌ریزان آموزشی و معلمان کمک کند تا استراتژی‌های مؤثری را برای تقویت این مهارت‌ها طراحی کرده و بر اساس نیازهای واقعی دانش‌آموزان اقدام کنند.

این تحقیق به بررسی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر آموزش مهارت‌های اجتماعی در دانش‌آموزان پایه پنجم ابتدایی شهرستان قائم‌شهر می‌پردازد. از آنجایی که در این مقطع سنی، دانش‌آموزان در حال شکل‌دهی به هویت اجتماعی و فردی خود هستند، اهمیت آموزش مهارت‌های اجتماعی در این دوره بیش از پیش نمایان می‌شود. بر این اساس، هدف اصلی این پژوهش شناسایی و تحلیل عواملی است که بر یادگیری و تقویت مهارت‌های اجتماعی در این گروه از دانش‌آموزان تأثیر دارند و در نهایت، با استفاده از نتایج این تحقیق، بهبود روش‌ها و رویکردهای آموزشی در این زمینه هدف‌گذاری می‌شود. این تحقیق می‌تواند به عنوان مبنای مطالعات آینده و راهنمایی برای تصمیم‌گیرندگان و مربیان در راستای بهبود کیفیت آموزش مهارت‌های اجتماعی در مدارس شهرستان قائم‌شهر و دیگر مناطق مشابه مورد استفاده قرار گیرد. پنج عامل مهمی که بعنوان مؤلفه‌های مطالعاتی در این پژوهش شامل رهبری مدیر مدرسه، شیوه تدریس، شیوه رهبری معلم، فرهنگ خانواده و فرهنگ موجود در جامعه مورد تحلیل قرار گرفته است.

پیشینه پژوهش

تحقیقات زیادی در مورد بررسی عوامل مؤثر بر یاددهی و آموزش مهارت اجتماعی به دانش‌آموزان در مدارس انجام شده است که نشان از اهمیت بالای نقش مدارس بر تقویت این مهارت در دانش‌آموزان دارد. عقیل، ملازهی، جمیله، هوتی، سهیلا، سهرابی و عبدالستار (۲۰۲۱) در پژوهش خود با عنوان بررسی نقش مدرسه و معلمان در پرورش مهارت‌های اجتماعی و سیاسی دانش‌آموزان بر بررسی نقش حیاتی محیط‌های آموزشی در توسعه مهارت‌های اجتماعی و سیاسی دانش‌آموزان پرداخته‌اند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که مدارس و به‌ویژه معلمان، نقش مهمی در شکل‌گیری و تقویت این مهارت‌ها دارند. آن‌ها با ایجاد فضایی تعاملی، تشویق دانش‌آموزان به مشارکت در فعالیت‌های گروهی و ارائه آموزش‌های هدفمند، می‌توانند به بهبود توانایی‌های ارتباطی، تصمیم‌گیری، حل مسئله و درک مفاهیم اجتماعی-سیاسی دانش‌آموزان کمک کنند. این تحقیق تأکید می‌کند که عوامل مختلفی مانند روش‌های تدریس معلمان، برنامه‌های درسی، فضای مدرسه و میزان تعامل اجتماعی درون محیط آموزشی بر رشد این مهارت‌ها تأثیرگذار هستند. همچنین، یافته‌ها نشان می‌دهد که آموزش‌های مبتنی بر مشارکت فعال و یادگیری تجربی، تأثیر قابل‌توجهی در تقویت مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دارند. این مطالعه اهمیت نقش نهادهای آموزشی را در پرورش شهروندانی آگاه، مسئولیت‌پذیر و توانمند در حوزه‌های اجتماعی و سیاسی برجسته می‌سازد و بر لزوم بازنگری در رویکردهای آموزشی مدارس تأکید می‌کند.

فتاحی، کاظمی‌فر، امیرحسین، پورمحمدی، میلاد، نخعی و مرتضی (۲۰۲۴) در پژوهش خود با عنوان بررسی اصول بهبود روابط اجتماعی و فردی در دانش‌آموزان به تحلیل اصول و راهکارهای مؤثر در بهبود روابط اجتماعی و فردی دانش‌آموزان پرداخته‌اند. یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که توسعه روابط اجتماعی سالم و تعاملات فردی مثبت در میان دانش‌آموزان نیازمند توجه به مجموعه‌ای از اصول کلیدی مانند ارتقای هوش هیجانی، مهارت‌های ارتباطی مؤثر، مدیریت هیجانات و توانایی حل تعارض است. بر اساس نتایج این تحقیق، عواملی همچون محیط آموزشی حمایت‌گر، نقش فعال معلمان در هدایت روابط بین‌فردی، و تشویق به فعالیت‌های گروهی می‌توانند تأثیر قابل‌توجهی در بهبود تعاملات اجتماعی دانش‌آموزان داشته باشند. همچنین، آموزش مهارت‌های خودآگاهی، همدلی، مدیریت استرس و مهارت‌های حل مسئله به‌عنوان مؤلفه‌های مهم در ارتقای روابط فردی و اجتماعی دانش‌آموزان معرفی شده‌اند. این مطالعه تأکید می‌کند که بهبود روابط اجتماعی نه تنها موجب ارتقای سلامت روانی دانش‌آموزان می‌شود، بلکه در افزایش انگیزه تحصیلی و بهبود عملکرد آموزشی آن‌ها نیز نقش بسزایی دارد. در نتیجه، توجه به آموزش مهارت‌های اجتماعی و فردی به‌عنوان بخشی از برنامه‌های آموزشی مدارس، می‌تواند به پرورش نسلی توانمند در حوزه تعاملات انسانی کمک کند.

محب‌زایی و رحیمه (۲۰۲۲) در پژوهش خود با عنوان بررسی رابطه خودانگاره و انگیزش تحصیلی با مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دختر متوسطه اول شهرستان میرجاوه به بررسی تأثیر ویژگی‌های فردی مانند خودانگاره و انگیزش تحصیلی بر مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان پرداخته‌اند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که بین خودانگاره مثبت و انگیزش تحصیلی بالا با سطح بالاتر مهارت‌های اجتماعی، رابطه‌ای معنادار

^۱ Dehghan Manshadi

وجود دارد. یافته‌های این تحقیق حاکی از آن است که دانش آموزانی که تصویر مثبتی از خود دارند و از انگیزش تحصیلی بالایی برخوردارند، در برقراری روابط اجتماعی مؤثر، تعامل مثبت با همسالان و حل تعارضات بین فردی موفق‌تر عمل می‌کنند. در مقابل، دانش آموزانی که از خودانگاره منفی یا انگیزش تحصیلی پایین‌تری برخوردارند، در برقراری ارتباطات اجتماعی سالم با چالش‌های بیشتری مواجه هستند. این مطالعه همچنین بر نقش محیط آموزشی و خانوادگی در شکل‌دهی به خودانگاره و انگیزش تحصیلی دانش آموزان تأکید می‌کند. محب‌زایی و رحیمه پیشنهاد می‌کنند که برنامه‌های آموزشی مدارس باید بر تقویت خودباوری، ایجاد انگیزش درونی و توسعه مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان متمرکز شوند تا بتوانند به بهبود تعاملات اجتماعی و ارتقای سلامت روانی آن‌ها کمک کنند.

شیخعلی و نهضت (۲۰۲۱) در پژوهش خود با عنوان نقش مدرسه و معلمان در کاهش آسیب‌های اجتماعی دانش آموزان در بستر سند تحول به بررسی چگونگی تأثیر مدارس و معلمان در کاهش آسیب‌های اجتماعی دانش آموزان پرداخته‌اند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که مدارس و معلمان به عنوان نهادهای اجتماعی کلیدی، نقش اساسی در پیشگیری و کاهش آسیب‌های اجتماعی دارند. بر اساس یافته‌های این پژوهش، معلمان می‌توانند از طریق آموزش مهارت‌های اجتماعی، آگاهی‌بخشی و ایجاد فضایی حمایتی، به دانش آموزان در مواجهه با چالش‌های اجتماعی و روانی کمک کنند. این تحقیق همچنین به تأثیر سند تحول بنیادین در سیستم آموزشی اشاره دارد و نشان می‌دهد که رویکردهای آموزشی مبتنی بر سند تحول، با تمرکز بر رشد همه‌جانبه دانش آموزان، می‌تواند زمینه‌ساز کاهش آسیب‌های اجتماعی در مدارس شود. تأکید بر ارزش‌های اخلاقی، ارتقای مهارت‌های اجتماعی و تقویت ارتباطات بین فردی از جمله استراتژی‌هایی هستند که می‌توانند تأثیر مثبت بر کاهش آسیب‌ها داشته باشند.

در مقاله، دل پرت و دل پرت^۱ (۲۰۲۲) به بررسی اثربخشی یک برنامه آموزش از راه دور برای معلمان در جهت ارتقای شایستگی‌های اجتماعی در محیط مدرسه پرداخته‌اند. پژوهش بر اهمیت مهارت‌های اجتماعی به عنوان یکی از عوامل کلیدی موفقیت تحصیلی و رشد شخصی دانش آموزان تأکید می‌کند. نویسندگان با بهره‌گیری از یک رویکرد تجربی، نشان داده‌اند که برنامه‌های آموزشی مبتنی بر یادگیری از راه دور می‌توانند تأثیر مثبتی بر توانمندی معلمان در زمینه شناسایی، آموزش، و تقویت مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان داشته باشند. این مقاله بر اساس مطالعات قبلی در زمینه شایستگی اجتماعی، نظریه‌های یادگیری اجتماعی، و آموزش معلمان توسعه یافته است. همچنین به بررسی محدودیت‌های آموزش حضوری در توسعه مهارت‌های اجتماعی پرداخته و راهکارهای مبتنی بر فناوری را به عنوان ابزاری مؤثر در بهبود این فرآیند معرفی می‌کند. این پژوهش نقش آموزش معلمان را به عنوان یکی از عوامل اصلی در ایجاد یک محیط یادگیری حمایتی و مؤثر برای دانش آموزان برجسته می‌کند.

مقاله هاوارد و گاتورث^۲ (۲۰۲۰)، یک فراتحلیل جامع از برنامه‌های آموزشی مبتنی بر واقعیت مجازی (VR) برای توسعه مهارت‌های اجتماعی ارائه شده است. این مطالعه با تحلیل داده‌های حاصل از پژوهش‌های مختلف، اثربخشی فناوری واقعیت مجازی را در بهبود مهارت‌های اجتماعی در گروه‌های مختلف سنی و محیط‌های آموزشی مختلف بررسی می‌کند. نتایج این فراتحلیل نشان می‌دهد که برنامه‌های آموزشی مبتنی بر VR تأثیر قابل توجهی در ارتقای توانایی‌های ارتباطی، همدلی، حل مسئله اجتماعی و مدیریت تعارض دارند. این مقاله بر پایه نظریه‌های یادگیری تجربی و تعامل اجتماعی استوار است. نویسندگان به مطالعات پیشین در زمینه آموزش مهارت‌های اجتماعی، به ویژه از طریق روش‌های سنتی و مبتنی بر فناوری، استناد کرده‌اند. آن‌ها همچنین به محدودیت‌های روش‌های آموزشی سنتی در شبیه‌سازی موقعیت‌های اجتماعی واقعی پرداخته و نشان داده‌اند که واقعیت مجازی می‌تواند این محدودیت‌ها را برطرف کند. این تحقیق تأکید می‌کند که واقعیت مجازی، با فراهم کردن محیط‌های تعاملی و قابل کنترل، فرصت‌های منحصر به فردی برای یادگیری فعال و تمرین مهارت‌های اجتماعی فراهم می‌کند.

در مقاله جباری، شریعت‌مداری، دلگشایی و کردستانی (۲۰۲۱)، مدلی برای مدیریت اجرای آموزش مهارت‌های زندگی در دانش آموزان مقطع ابتدایی ارائه شده است. این پژوهش با هدف شناسایی مؤلفه‌های کلیدی و فرآیندهای مؤثر در پیاده‌سازی موفق برنامه‌های آموزش مهارت‌های زندگی طراحی شده و تلاش می‌کند چارچوبی نظام‌مند برای بهبود کیفیت این نوع آموزش‌ها در مدارس ابتدایی فراهم کند. این مطالعه بر مبنای نظریه‌های رشد روانی-اجتماعی، آموزش مهارت‌های زندگی، و مدیریت آموزشی شکل گرفته است. نویسندگان به مطالعات قبلی در زمینه اهمیت آموزش مهارت‌های زندگی برای ارتقای توانایی‌های مقابله‌ای، تصمیم‌گیری، حل مسئله، و مهارت‌های بین فردی در کودکان اشاره کرده‌اند. همچنین، به چالش‌های اجرایی موجود در برنامه‌های آموزشی قبلی پرداخته و تأکید شده که موفقیت این برنامه‌ها به مدیریت مؤثر، حمایت سازمانی، آموزش معلمان، و مشارکت والدین بستگی دارد. این مدل پیشنهادی تلاش می‌کند تا از طریق رویکردی جامع، هماهنگی بین عوامل مختلف آموزشی را بهبود بخشد و زمینه‌ساز توسعه مهارت‌های اساسی در دانش آموزان باشد.

¹ Del Prette, Z. A. P., & Del Prette, A

² Howard, M. C., & Gutworth, M. B

در مقاله سوپریانتنا، هانوراوان، اوا، رحماواتی و یوسف (۲۰۲۴)^۱ با عنوان "تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه مهارت‌های اجتماعی در میان دانش‌آموزان مدارس اندونزی"، به بررسی جامع عوامل فردی، خانوادگی، و محیطی که بر رشد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارند، پرداخته شده است. این پژوهش بر این نکته تأکید دارد که مهارت‌های اجتماعی نه تنها تحت تأثیر ویژگی‌های شخصیتی و ظرفیت‌های فردی دانش‌آموزان هستند، بلکه عوامل محیطی مانند جو مدرسه، نقش معلمان، فرهنگ خانواده، و تعاملات گروهی نیز نقش تعیین‌کننده‌ای دارند. این مطالعه مبتنی بر نظریه‌های روان‌شناسی اجتماعی، رشد اجتماعی-هیجانی، و راهنمایی و مشاوره اسلامی است. همچنین به نظریه‌های کلاسیک مانند نظریه تعامل‌گرایی نمادین و نظریه باندورا در مورد یادگیری اجتماعی اشاره شده است که بر اهمیت یادگیری از طریق مشاهده و تعامل اجتماعی تأکید دارند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که یکپارچگی ارزش‌های فرهنگی و مذهبی در فرآیند آموزش، به همراه حمایت خانواده و محیط آموزشی مثبت، می‌تواند به طور معناداری توسعه مهارت‌های اجتماعی را تسهیل کند. این یافته‌ها می‌توانند راهنمایی مؤثر برای سیاست‌گذاران آموزشی و مشاوران مدارس در طراحی برنامه‌های آموزشی مبتنی بر فرهنگ بومی ارائه دهند.

روش پژوهش

این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ نحوه اجرا پیمایشی بود. هدف اصلی، توصیف وضعیت موجود عوامل مؤثر و سپس اولویت‌بندی‌ها براساس میزان تأثیرگذاری بر آموزش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان است. در واقع این پژوهش با استفاده از پرسشنامه و اجرای آن در بین دانش‌آموزان به جمع‌آوری اطلاعات پرداخت و در نهایت با استفاده از تکنیک‌های آماری فرضیه‌ها مورد بررسی قرار گرفتند. پژوهش حاضر بر روی دانش‌آموزان پایه پنجم شهر قائم‌شهر در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ اجرا گردیده است، که تعداد آنها ۱۹۳ نفر بود که از این تعداد ۱۴۳ نفر دختر و ۵۰ نفر پسر بودند. روش نمونه‌گیری در پژوهش حاضر تصادفی طبقه‌ای می‌باشد. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته نقش عوامل آموزشی مؤثر مدرسه در انتخاب الگو در دانش‌آموزان بود. پایایی پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ مورد بررسی قرار گرفت که مقدار آن برای کل پرسشنامه ۰/۸۴ می‌باشد.

به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده از آمار توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) و همچنین از آمار استنباطی استفاده شده است. با توجه به این که اطلاعات کسب شده از دانش‌آموزان دختر و پسر با استفاده از پرسشنامه و بر اساس طیف لیکرت به دست آمده است که از ۱ تا ۵ نمره‌گذاری شده است، بنابراین، مقیاس اندازه‌گیری در سطح فاصله‌ای است و علاوه بر آمار توصیفی از آمار استنباطی و آزمون‌های پارامتریک نیز در تحلیل داده‌ها استفاده شده است و برای ارزیابی داده‌ها با یک توزیع نرمال از آزمون کالموگروف اسمیرنف استفاده شده است. برای آزمون معنی‌داری نمرات به دست آمده برای هر یک از مولفه‌ها و شاخص‌ها از آزمون T و تحلیل واریانس با نرم افزار SPSS نسخه ۲۲ استفاده شده است.

یافته‌ها

بر اساس داده‌های جمع‌آوری شده از پرسشنامه، ابتدا تجزیه و تحلیل توصیفی از طریق جداول و نمودارها انجام شده و سپس فرضیات پژوهش با بهره‌گیری از آمار استنباطی مورد آزمون قرار گرفته است. نتایج جدول ۱ نشان می‌دهد که میانگین نمرات پاسخ‌دهندگان در پرسشنامه و مؤلفه‌های آن بالاتر از عدد ۳ (میانگین مقیاس لیکرت پنج‌گزینه‌ای) است که حاکی از گرایش آن‌ها به انتخاب گزینه‌های متوسط، زیاد و بسیار زیاد می‌باشد.

جدول ۱. توصیف نمرات آزمودنی‌ها در پرسشنامه

مؤلفه‌ها	حداقل نمره	حداکثر نمره	میانگین	انحراف معیار
رهبری مدیر مدرسه	۲۴	۸۹	۵۵.۹۴	۸.۲۱
فرهنگ خانواده	۲۱	۶۵	۴۲.۱۷	۴.۳۴
شیوه تدریس	۱۷	۷۴	۴۴.۳۱	۵.۴۳
فرهنگ موجود در جامعه	۳۷	۸۳	۵۸.۲۸	۷.۹۶
شیوه رهبری معلم	۲۹	۵۱	۳۸.۲۹	۳.۸۴

بررسی مفروضه نرمال بودن داده‌ها با آزمون کولموگروف-اسمیرنف نشان داده که آماره Z برای همه متغیرها در سطح معنی‌دار نمی‌باشد و توزیع داده‌ها از پرسشنامه در بین نمونه با توزیع آن در جامعه نرمال است و از آزمون‌های پارامتریک می‌توان استفاده کرد. جهت تحلیل میزان تأثیرگذاری عوامل مشخص شده بر آموزش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شده است که نتایج آن در جدول ۲ نشان داده شده است.

¹ Supriatna, E., Hanurawan, F., Eva, N., Rahmawati, H., & Yusuf, H

جدول ۲. نتایج آزمون T تک نمونه ای برای هریک از مولفه ها

مولفه ها	تفاوت میانگین	کران پایین	کران بالا	درجه آزادی	T	معناداری
رهبری مدیر مدرسه	۲.۵۱۹	۲.۲۲۴	۳.۳۱۲	۵۹۶	۱۵.۱۰۵	۰.۰۰۱
فرهنگ خانواده	۲.۹۲۳	۲.۴۱	۳.۲۱۹	۵۹۶	۱۱.۰۵	۰.۰۰۱
شیوه تدریس	۱.۴۱	۰.۸۵۳	۲.۳۸۱	۵۹۶	۵.۲۴۳	۰.۰۰۱
فرهنگ موجود در جامعه	۲.۸۹۶	۲.۴۳۱	۳.۰۲۵	۵۹۶	۱۰.۱۴۲	۰.۰۰۱
شیوه رهبری معلم	۱.۱۹۳	۰.۹۱۳	۲.۱۱	۵۹۶	۴.۹۳	۰.۰۰۱
کل پرسشنامه	۱۳.۲۵۳	۱۱.۳۱۴	۱۵.۲۳۹	۵۹۶	۱۴.۹۲۵	۰.۰۰۱

یافته ها نشان می دهد که میانگین نمرات شرکت کنندگان در پژوهش ۱۳.۲۵۳ واحد بالاتر از میانگین جامعه است و دانش آموزان تمایل بیشتری به انتخاب گزینه های متوسط به بالا داشته اند. همچنین، نتایج آزمون t تک نمونه ای نشان داد که مقدار T محاسبه شده برابر با ۱۴.۹۲۵ است که از مقدار بحرانی با درجه آزادی ۵۹۶ بزرگ تر بوده ($P < 0.001$) و با سطح اطمینان ۹۹ درصد می توان نتیجه گرفت که از دیدگاه دانش آموزان، این عوامل تأثیر گذار بوده اند.

علاوه بر این، مقدار T محاسبه شده در مقایسه نمرات آزمودنی ها با نمرات جامعه در تمامی ابعاد پرسشنامه، شامل رهبری مدیر مدرسه، فرهنگ خانواده، شیوه تدریس، فرهنگ موجود در جامعه، و شیوه رهبری معلم، از مقدار T بحرانی با درجه آزادی ۵۹۶ بزرگ تر بوده است ($P < 0.001$). بر این اساس، می توان نتیجه گرفت که هر یک از این عوامل در آموزش مهارت های اجتماعی دانش آموزان تأثیر گذار هستند. همچنین، برای مقایسه میانگین نمرات دانش آموزان دختر و پسر در رابطه با میزان اثربخشی عوامل مؤثر بر آموزش مهارت های اجتماعی، از تحلیل واریانس چند متغیره استفاده شده است که نتایج آن در جدول ۳ ارائه می شود.

جدول ۳. نتایج واریانس چند متغیره، مقایسه نمرات آزمودنی های دختر و پسر

منابع تغییرات	مقدار	F	درجه آزادی	معناداری	δ
آزمون هتلینگ	۱.۰۰۱	۴۰.۱۲۵	۷	۰.۰۱	۰.۵
آزمون روی	۱.۰۰۱	۴۰.۱۲۵	۷	۰.۰۱	۰.۵
لامبدای ویکلز	۰.۴۹	۴۰.۱۲۵	۷	۰.۰۱	۰.۵
اثربخشی	۰.۴۹	۴۰.۱۲۵	۷	۰.۰۱	۰.۵

بر اساس داده های جدول ۳، سطوح معناداری تمامی آزمون ها نشان می دهد که بین آزمودنی های دختر و پسر حداقل در یکی از متغیرها تفاوت معناداری وجود دارد. بنابراین می توان نتیجه گرفت که به طور کلی، میانگین نمرات دختران و پسران در مؤلفه های پرسشنامه دارای تفاوت معناداری است. با این حال، برای تعیین این که این تفاوت میانگین ها دقیقاً در کدام ابعاد مشاهده می شود، نتایج تحلیل واریانس به صورت تفصیلی در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴. نتایج تحلیل واریانس، مقایسه میانگین نمرات آزمودنی های دختر و پسر

مولفه ها	مجموع مجزورات	F	درجه آزادی	میانگین مجزورات	سطح معناداری	δ
رهبری مدرسه	۴۳۵.۱۴۲	۳۸.۴۱۸	۱	۴۳۵.۱۴۲	۰.۰۱	۰.۱۸۳
فرهنگ خانواده	۲۲۳.۱۲	۲۷.۱۲۲	۱	۲۲۳.۱۲	۰.۰۱	۰.۰۷۹
شیوه تدریس	۱۳۵.۴۲	۱۴.۷۸۲	۱	۱۳۵.۴۲	۰.۰۱	۰.۰۶۳
فرهنگ موجود در جامعه	۵۱۴.۱۹۵	۴۲.۵۳۱	۱	۵۱۴.۱۹۵	۰.۰۱	۰.۲۱۴
شیوه رهبری معلم	۱۴۹.۴۳۲	۱۵.۱۲۴	۱	۱۴۹.۴۳۲	۰.۰۱	۰.۰۶۵

برای اولویت بندی و رتبه بندی مولفه های اثربخشی از نظر دختران از آزمون فریدمن استفاده شد که نتایج آن در جدول ۵ نشان داده شده است. مقایسه میانگین رتبه ها نشان می دهد که از نظر آزمودنی های دختر بالاترین میانگین رتبه (۵/۹۰) به فرهنگ موجود در جامعه اختصاص دارد. بعد از فرهنگ موجود در جامعه، بیشترین اثربخشی به ترتیب شامل شیوه رهبری معلم، رهبری مدیر مدرسه، فرهنگ خانواده و شیوه تدریس بوده است.

جدول ۵. نتایج آزمون فریدمن، اولویت بندی و رتبه بندی عوامل موثر بر آموزش مهارت اجتماعی از نظر آزمودنی های دختر

رتبه	مؤلفه ها	میانگین رتبه
رتبه ۱	فرهنگ موجود در جامعه	۵/۹۰
رتبه ۲	شیوه رهبری معلم	۵/۰۶
رتبه ۳	رهبری مدیر مدرسه	۳/۳۲
رتبه ۴	فرهنگ خانواده	۳/۰۴
رتبه ۵	شیوه تدریس	۲/۶۷

برای اولویت بندی و رتبه بندی مؤلفه های اثربخشی از نظر پسران نیاز از همین روش بهره گرفته شده است که نتایج آن در جدول ۶ آورده شده است.

جدول ۶. نتایج آزمون فریدمن، اولویت بندی و رتبه بندی عوامل موثر بر آموزش مهارت اجتماعی از نظر آزمودنی های پسر

رتبه	مؤلفه ها	میانگین رتبه
رتبه ۱	رهبری مدیر مدرسه	۵/۸۸
رتبه ۲	فرهنگ موجود در جامعه	۵/۰۹
رتبه ۳	شیوه رهبری معلم	۳/۲۵
رتبه ۴	فرهنگ خانواده	۲/۹۳
رتبه ۵	شیوه تدریس	۲/۸۳

مقایسه میانگین رتبه ها نشان می دهد که از نظر آزمودنی های پسر بالاترین میانگین رتبه (۵/۸۸) به نحوه رهبری مدیر مدرسه اختصاص دارد. بعد از رهبری مدیر مدرسه، بیشترین اثربخشی به ترتیب شامل فرهنگ موجود در جامعه، شیوه رهبری معلم، فرهنگ خانواده و شیوه تدریس بوده است.

نتیجه گیری

این پژوهش به بررسی عوامل موثری که می تواند در آموزش مهارت های اجتماعی به دانش آموزان در مدرسه نقش داشته باشند، پرداخته است. در دنیای امروز مراکز آموزشی نقش بسیار موثری در انتقال مهارت های اجتماعی به فراگیران دارد که موفقیت در این امر به عوامل موثر داخلی و خارجی زیادی وابسته است. براساس مطاعات و بررسی صورت گرفته ۵ عامل مهم در آموزش این مهارت ها مورد توجه قرار گرفت و با استفاده از نظرات خود دانش آموزان، نتایج آن از طریق روش SPSS مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت.

نتایج نشان می دهد که تمامی عوامل بررسی شده در پژوهش (رهبری مدیر مدرسه، فرهنگ خانواده، شیوه تدریس، فرهنگ موجود در جامعه، و شیوه رهبری معلم) تأثیر معناداری بر آموزش مهارت های اجتماعی دارند. مقادیر T به دست آمده برای تمامی این عوامل در سطح معناداری ($P < 0.001$) تأیید می کند که تفاوت میانگین نمرات آزمودنی ها با میانگین جامعه معنادار است. بالاترین مقدار T مربوط به رهبری مدیر مدرسه (۱۵.۱۰۵) و فرهنگ موجود در جامعه (۱۰.۱۴۲) است که نشان می دهد این دو عامل بیشترین تأثیر را دارند. این یافته ها تأکید می کنند که محیط مدرسه و جامعه نقش کلیدی در شکل دهی مهارت های اجتماعی دانش آموزان ایفا می کنند.

نتایج آزمون واریانس چندمتغیره نشان می دهد که تفاوت معناداری بین دانش آموزان دختر و پسر در اولویت بندی عوامل مؤثر وجود دارد. به طور خاص، در جدول ۴ مشاهده می شود که دانش آموزان دختر بیشترین تأکید را بر "فرهنگ موجود در جامعه" ($F=42.531$) دارند، در حالی که برای دانش آموزان پسر، "رهبری مدیر مدرسه" ($F=38.418$) مهم ترین عامل بوده است. این تفاوت ها ممکن است ناشی از تفاوت های اجتماعی-فرهنگی باشد که انتظارات متفاوتی از دختران و پسران در تعاملات اجتماعی شکل می دهد.

برای دختران، "فرهنگ موجود در جامعه" (میانگین رتبه ۵.۹۰) بالاترین تأثیر را دارد، که نشان می دهد دختران بیشتر تحت تأثیر محیط اجتماعی و فرهنگی قرار می گیرند. پس از آن، شیوه رهبری معلم و رهبری مدیر مدرسه قرار دارند. برای پسران، بالاترین اولویت مربوط به "رهبری مدیر مدرسه" (میانگین رتبه ۵.۸۸) است. این مسئله نشان می دهد که پسران بیشتر به ساختارهای قدرت و رهبری رسمی در مدرسه واکنش نشان می دهند و این عامل می تواند نقش مهمی در شکل دهی رفتارهای اجتماعی آن ها داشته باشد.

یافته های نشان می دهد که عواملی مانند «فرهنگ خانواده» و «شیوه تدریس» در رتبه های پایین تری قرار گرفته اند، می تواند زمینه ای برای بحث با پژوهش هایی مانند محب زایی و رحیمه (۲۰۲۲) باشد که بر رابطه معنادار خودانگاره و انگیزش تحصیلی با مهارت های اجتماعی تأکید داشتند. این تفاوت ممکن است ناشی از تمرکز پژوهش حاضر بر عوامل «مدرسه/جامعه» در مقابل «عوامل فردی/درونی» باشد.

مطالعاتی مانند مقاله هوارد و گاتورث (۲۰۲۰) درباره اثربخشی واقعیت مجازی (VR) و مقاله دل پرت و دل پرته (۲۰۲۲) درباره آموزش از راه دور برای معلمان، بر اهمیت فناوری در ارتقای شایستگی های اجتماعی تأکید دارند. پژوهش حاضر با تمرکز بر عوامل سنتی تر و ساختاری تر

(رهبری مدیر، فرهنگ جامعه)، می تواند به عنوان یک پایه قوی عمل کند تا مشخص شود در صورت فراهم بودن محیط مدیریتی و فرهنگی مناسب، آموزش های فناورانه نیز می توانند به بهترین شکل پیاده سازی شوند.

یافته های تحقیق شما در اولویت بندی عوامل، می تواند به عنوان داده ای تجربی برای مدل مدیریت اجرای آموزش مهارت های زندگی ارائه شده توسط جباری و همکاران (۲۰۲۱) عمل کند تا نشان دهد کدام مؤلفه های ساختاری در محیط قائم شهر بیشترین تأثیر را دارند.

تفاوت معنادار میان دختران و پسران در درک و اولویت بندی عوامل مؤثر بر آموزش مهارت های اجتماعی نشان می دهد که برنامه های آموزشی باید متناسب با ویژگی های جنسیتی طراحی شوند. از یک سو، برای دختران باید بر ایجاد محیط های فرهنگی غنی و مثبت تأکید شود که تعاملات اجتماعی سالم را تسهیل کنند. از سوی دیگر، برای پسران، تقویت رهبری اثربخش در سطح مدیریت مدرسه و معلمان می تواند تأثیر مثبتی بر رشد مهارت های اجتماعی آن ها داشته باشد. ترکیب عوامل فرهنگی (جامعه و خانواده) و عوامل آموزشی (رهبری و تدریس) به عنوان یک بسته جامع می تواند نقش تعیین کننده ای در توسعه مهارت های اجتماعی دانش آموزان ایفا کند.

نتایج مقاله مورد بحث با یافته های جهانی در زمینه اهمیت نقش خانواده، محیط اجتماعی و آموزش مهارت های اجتماعی در توسعه مهارت های اجتماعی دانش آموزان همخوانی دارد. با این حال، تفاوت های فرهنگی و جنسیتی می تواند بر اولویت بندی و اثربخشی این عوامل تأثیرگذار باشد. بنابراین، طراحی برنامه های آموزشی باید با در نظر گرفتن این تفاوت ها و با تأکید بر نیازهای خاص هر گروه انجام شود.

پژوهش حاضر با محدودیت هایی مواجه بود که باید در تفسیر نتایج و تعمیم آن ها مورد توجه قرار گیرد. نخست، جامعه آماری تنها به دانش آموزان پایه پنجم شهرستان قائم شهر محدود بود، از این رو تعمیم نتایج به سایر مناطق با ویژگی های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی متفاوت باید با احتیاط صورت گیرد. دوم، داده ها بر اساس پرسشنامه خود گزارشی جمع آوری شد که ممکن است تحت تأثیر سوگیری پاسخ دهندگان یا تمایل آن ها به پاسخ های اجتماعی پسندیده قرار گرفته باشد. سوم، پژوهش تنها به بررسی پنج عامل مشخص پرداخته و سایر عوامل مرتبط مانند ویژگی های شخصیتی، شرایط اقتصادی یا سیاست های کلان آموزشی را در نظر نگرفته است.

با وجود این محدودیت ها، نتایج پژوهش مسیرهای ارزشمندی برای مطالعات آینده فراهم می کند. پیشنهاد می شود در تحقیقات آتی از روش های ترکیبی کمی و کیفی (مانند مصاحبه های عمیق و مشاهده میدانی) استفاده شود تا ابعاد پنهان تر و علی تر آموزش مهارت های اجتماعی شناسایی گردد. همچنین گسترش دامنه پژوهش به مناطق مختلف جغرافیایی و مقاطع تحصیلی دیگر می تواند به تعمیم بهتر نتایج کمک کند. از منظر کاربردی، پیشنهاد می شود مدیران مدارس، خانواده ها و نهادهای فرهنگی با همکاری یکدیگر، برنامه هایی جامع برای پرورش مهارت های اجتماعی طراحی و اجرا کنند تا هماهنگی بین خانه، مدرسه و جامعه در تقویت این مهارت ها تحقق یابد.

منابع

- Aghil, M., Houti, J., Sohrabi, S., & Abdol-Sattar. (2021). Examining the role of schools and teachers in developing students' social and political skills. *Psychology and Educational Sciences Studies (Negareh Higher Education Institute)*, 61(4), 724-745.
- Ansari, B. (2021). Integrating educational topics with artistic activities and examining their effects on children's social skills. *First National Conference on Management, Psychology, and Behavioral Sciences*, Tehran.
- Cenk, H., & Semerci, N. (2023). Ethics and hidden curriculum: Opinions of secondary school teachers. *Pegem Journal of Education and Instruction*, 13(2), 269-283.
- Dehghan Manshadi, M. (2024). Mediating role of students' social network dependence in explaining the relationship between family communication styles and social acceptance. *Journal of Social Continuity & Change*, 3(1), 259-283.
- Del Prette, Z. A. P., & Del Prette, A. (2022). Social competence at school: Effectiveness of a teaching at distance program for teachers. *Paidéia (Ribeirão Preto)*, 32, e3239.
- Fattahi, K., Pourmahmoudi, M., Nakhaei, M., & Kazemi-Far, A. (2024). Examining the principles of improving social and individual relationships in students. *Conference on New Findings in Management, Psychology, and Accounting*, 7(7), 132-141.
- Heydari, Y. (2020). The effectiveness of cognitive self-compassion training on academic self-efficacy beliefs and social adequacy in Yazd 9th grade male students. *The Journal of Toloeebehdasht*.
- Hosseini Sangrizeh, A., & Niaz Azari. (2020). Providing a school empowerment model with an emphasis on the student social care system (A mixed-method study). *Scientific-Research Journal of Socio-Cultural Development Studies*, 8(3), 113-149.
- Howard, M. C., & Gutworth, M. B. (2020). A meta-analysis of virtual reality training programs for social skill development. *Computers & Education*, 144, 103707.
- Jabbari, A., Shariatmadari, M., Delgoshaei, Y., & Kordestani, F. (2021). Provide a model for managing the implementation of life skills training for elementary students. *Journal of New Approaches in Educational Administration*, 12(5), 184-167.
- Kazemi, M., Mazaheri, M. A., & Zadeh, A. H. (2022). Investigating the effect of cognitive-behavioral educational intervention on the development of female teenagers' social skills in Khomeini Shahr. *Journal of Education and Health Promotion*, 11(1), 378.
- Kheirikhah, A. (2020). Investigating the effect of social skills training on happiness, academic resilience, and self-efficacy of girl students. *Archives of Pharmacy Practice*, 11(S1), 157-164.
- Khoub-Bakht, R., & Khoub-Bakht, R. (2023). The impact of social skills training on students' academic achievement. *11th International Conference on Management and Humanities Research in Iran*, Tehran.
- Kian, M., Adibnasab, Z., & Izanloo, B. (2020). Social skills in elementary students: The role of attitude to school and school environment. *International Journal of School Health*, 7(1), 30-39.
- Moheb-Zaei, R. (2022). Examining the relationship between self-concept and academic motivation with social skills in middle school girls in Mirjaveh County. *Psychology and Educational Sciences Studies (Iranian Center for the Development of Modern Education)*, 41(8), 70-79.
- Nazarzadeh, M., Nekooeiyan, T., & Mikaili, M. A. (2024). Examining the mediating role of communication skills in the relationship between social identity and social adjustment among high school students. *Teaching and Learning Research*, 20(2), 18-30.
- Salehi, M., & Musavi Asl, S. A. (2021). Comparing the effectiveness of brain-based learning and creative thinking in improving students' social skills. *Social Psychology Research*, 11(43), 35-52.
- Sheikhalil, N. (2021). The role of schools and teachers in reducing students' social harm within the framework of the transformation document. *New Achievements in Human Sciences Studies*, 41(4), 159-166.
- Shahraki, A., Eizan, M., Heshmati, V., & Parvin. (2023). The effectiveness of philosophy education for children and metacognitive skills on enhancing social adaptability and academic performance of children from divorced families. *Educational Research*, 9(34), 49-62.
- Supriatna, E., Hanurawan, F., Eva, N., Rahmawati, H., & Yusuf, H. (2024). Analyzing factors affecting social skills development among students in Indonesian schools. *Islamic Guidance and Counseling Journal*, 7(1).
- Aqil, M., Molazehi, J., Hoti, S., Sohrabi, S., & Abdolsattar. (2021). Investigating the role of schools and teachers in fostering social and political skills among students. *Psychological and Educational Studies (Negareh Higher Education Institute)*, 61(4), 724-745.
- Jabbari, E., Shariatmadari, M., Delgoshayi, Y., & Kordestani, F. (2021). Presenting a model for the implementation management of life skills education for elementary school students. *Journal of New Achievements in Educational Management*, 12(5), 167-184.

- Sheikhali, N. (2021). The role of schools and teachers in reducing students' social harm within the framework of the transformation document. *New Achievements in Human Sciences Studies*, 41(4), 159-166.
- Mohabzaei, R., & Rahimeh. (2022). Investigating the relationship between self-concept and academic motivation with the social skills of middle school girls in Mirjaveh. *Psychological and Educational Studies (Iranian Center for New Education Development)*, 41(8), 70-79.
- Fattahi, K., Kazemifar, M., Pourmohammadi, M., & Nakhaei, M. A. (2024). Examining the principles of improving social and individual relationships in students. *The Seventh Conference of New Findings in Management, Psychology, and Accounting*, 7(7), 132-141.
- Del Prette, Z. A. P., & Del Prette, A. (2022). Social competence at school: Effectiveness of a teaching at distance program for teachers. *Paidéia (Ribeirão Preto)*, 32, e3239.
- Howard, M. C., & Gutworth, M. B. (2020). A meta-analysis of virtual reality training programs for social skill development. *Computers & Education*, 144, 103707.